

A költészet lényege alatt azt a tapasztalati világot értem, ami megmutatkozik az alkotásban. Ez a lényeg érzelmileg és nem intellektuálisan hangsúlyozott. Habár a költészet tartalmaz gondolatokat, ötleteket, nem ez a lényege. Természetesen a legelvon-
tább, legfilozofikusabb állításban is felfedezhetjük az érzelmi nyomatékot, és a legmélyebb érzelmekről szóló versben is ott találhatjuk az értelmi elemeket. A legjobb versekben a tények alárendelt szerepet kapnak, és arra való, hogy segítsék a nem-intellektuális tapasztalat kifejeződését. De itt is ügyelnünk kell arra, hogy ne állítsuk szembe a valójában egymást kiegészítő oldalakat.

Urgyen Sangharakshita 7
MEGFIGYELÉSRŐL,
ÉRZÉKENYSÉGRŐL,
EGYÜTTÉRZÉSÉRŐL,
MAGÁNYRŐL,
ELMÉLKEDÉSÉRŐL ÉS
EGYEBEKRŐL FIATAL
KÖLTŐKNEK¹

Költészet alatt azokat a különböző műfajokat (lírai, epikus, drámai stb.) értem, formai, stilisztikai kötöttségeikkel együtt, amelyekben elsősorban az érzelmi jellegű tartalom jut kifejeződésre. Ezen megjegyzésekből is kitűnhet minden további magyarázat szükségessége nélkül, hogy a költészet a formával nem olyan kapcsolatban áll, mint a viasz a pecséttel, hanem egy olyan bensőséges viszonyban, amelyet nem is lehet megnevezni.

A költészet kifejezésre juttatja alkotója személyiségét. Megmutatja legmélyebb érzéseit, legfinomabb gondolatait, könnyeit, mosolyát, dühét, imádatát, feszélyezettségét és kiteljesedését. Röviden: a költészet majdnem teljes megelevenítése a költő életről szóló tapasztalatának. Amilyen a költő, olyan az alkotás. Bármelyik előre lépése a másikkal párhuzamban áll. Ha kedvezően akarunk hatni a költészetre, akkor elsősorban a költőt magát kell fejleszteni, hisz a vers az ő kifejeződése. Itt nem etikus, vagy legalábbis nem közvetlenül etikus, hatásra gondolok, hanem művészire. Mert ha hiszünk Platónnak: Szépség, Igazság, Jóság elválaszthatatlan aspektusai a Valóságnak, és egyikhez sem lehet a többi mellőzésével közelíteni.

A költő személyiségének, mint mindenkinek, két oldala van: érzelmi és értelmi. Jelen elmélkedésem, mely fiatal költőknek szól, inkább érzelmeinek kultúrájára vonatkozik, melyből verseiknek anyagát szövik, és csak ezután intellektuális képességeire, melyek a formára vannak nagy hatással.

Azonban ezt a megkülönböztetést sem kell szétválasztásként érteni. Megközelítem az érzelmi és értelmi kultúra olyan területeire vonatkozóan, amely a költészeti alkotás szempontjából értékes, és e témáról nem értekezem kimerítően, hanem inspirálni szeretném a fiatal költőket. Nem kínálok fel
8 kész költői személyiségfejlesztő programot, hanem felhívnom a fiatal költők figyelmét olyan dolgokra, melyeket érdemes fejleszteni.

Öt különösen fontos mentális és érzelmi állapotot sorolok fel, amelyek a költők életében azért hangsúlyosak, mert ha jól bánnak velük, költészetükre termékenyítő hatással lesznek. Ezek a megfigyelés, érzékenység, együttérzés, magány és elmélkedés.

A természet megfigyeléséről

Szemünkön keresztül sokkal meghatározóbb tapasztalatokhoz jutunk, mint egyéb érzékszerveinken keresztül. A *megfigyelés* a külvilág iránti fokozott éberségre utal. Mindenki lát hegyet, fát, virágot, házat, emberarcokat és millió egyebet. De a költőnek, vagy művésznek nem elég csupán látni ezeket: meg kell tanulnia megfigyelni őket. A megfigyelés a dolgok egyéni tulajdonságai iránti érzékeny éberséget jelenti. A költőnek éreznie kell a színek, formák, körvonalak, tónusok, érintések, illatok, legcsekélyebb különbségét, és ismernie kell a legmegfelelőbb szavakat, amivel leírhatja. Látnia kell a fák különböző hajladozását, törzsük, ágaik eltérő ringását, leveleik ritkaságát vagy bőségét, finom táncukat a szélben. Érezkelnie kell a kakukk énekének hónapról hónapra való változását, és a virágok eltérő egyéniségét olyan jól kell látnia, mint az emberekét. Ezt az intenzív megfigyelést Shelley a következő sorokban gyönyörűen szóltaltatja meg. A költőről mondja, hogy „nézni tudja hajnaltól szürkületig / a tó visszaverte napvilágot / a sárga méheket a virágzó borostyánokon”.

Történetesen az, hogy itt a méhek sárgák, azt a megfigyelői érzékenységet mutatja, melyről az előbb szóltam. Ha megkérdeznénk valakit, hogy milyen színű a méh, azt mondaná, hogy barna, vagy hogy sohasem vette észre, hogy színes. A költők gyakran döbbenetnek meg friss, eredeti jelzőikkel, melyek olyan találóak, de mi nem vettük észre. Akik nem költők, azok általában sokkal élénkebben láthatják a természetet a költők szemén át, mint a sajátjukon. Mert ki látta a márciusi hamvas barkák feketeségét, az esti égbolt zöldjét Tennyson és Coleridge előtt?

A másodlagos megfigyelés kielégítheti a hétköznapi embert, de a költő nem elégedhet meg azzal, hogy egy másik költő szemével nézzen, bármilyen nagy is legyen az. Mert a költő számára nem saját szemmel nézni a világra annyit jelent, mint egyáltalán nem látni azt. Nagyra értékelheti elődei gyönyörű leírásait, de ezeket nem veheti át. A költőnek a természetet annyira pontosan meg kell figyelnie, amennyire csak képes, és olyan pontosan leírnia,

amennyire csak tudja. Némely költészeti hanyatlás azzal kezdődött, hogy a költők a világ dolgairól szerzett tudásukat nem az életből, hanem az irodalomból merítették. Ezek a könyvszagú költők egyszerűen leírásokból dolgoznak, és bármilyen nemes és nagyszerű is legyen költészetük, nem tesz ránk olyan benyomást, hogy az életszerű is lenne. Édeskes, 9 művészi, bájos lehet, de friss, élénk és valóságos nem. A hasonlatoknak, metaforáknak, melyek a költészet lényegi elemei, személyes megfigyelésből kell születniük. Minél mélyebb, őszintébb a költő *természeti érzékelése*, annál inkább kész, hogy felfedje az elemek közti kapcsolatokat, finom összejátszásukat. Hasonlatai is eredetiek, megdöbbentőek, felvillanyozóak lesznek.

A finomság és az erő érzékeléséről

Érzékenység alatt, mely egészében véve érzelmi tulajdonság, az érzések mélységét és árnyaltságát, vagy erőteljességét és kifinomultságát értjük. Sokan azt az érzést nevezik erőteljesnek, amelyet erőszakos fizikai tevékenység vált ki, habár ennek ellenkezője közelebb áll a valósághoz. Minél finomabban erősödik fel egy érzélem, annál kevésbé leszünk képesek testi eszközökkel kifejezni. Egy kirobbanás vagy átölelés nagyjából megfelel a gyűlölet vagy a vágy kifejezésének, de milyen mozdulatokkal fejeznénk ki azokat az érzéseket, melyek a költészetben, zenében, képzőművészetben valósultak meg? A költő arra kényszerül, hogy érzéseit versben fejezze ki, hisz lehetetlen azokat másként kimondania. Platónnal szólva: az érzések visszautasítják, hogy őket véges és meghatározott dolgokkal fejezzék ki; átnyúlnak a Költészet és Igazság határtalan és egyetemes birodalmába. Az érzés igazi ereje ebben az Igazsághoz való vonzódásában, rejtőzésében van. Finomság és erőteljesség lényegében az érzés ugyanazon oldala. Ezt a tulajdonságot neveztem az előbb érzékenységnek. A költőnek fel kell figyelnie az érzéki világnak nemcsak a durvább rezgéseire, hanem az ennél jóval elvontabb, mérhetetlen magasságúakra és árnyaltságúakra is, arra a világra, melyet a metafizikusok értékvilágnak, és a költők pedig a Szépség ideális formavilágának neveznek. Ha van miszticizmus a költészetben, akkor ez *via affirmativa* és nem *via negativa*. És ha a költő rendelkezik azzal, amit Aldous Huxley mondott D. H. Lawrence-ről (ez Rainer Maria Rilke-re is vonatkoztatható), azaz „olyan képességgel, mely a létezés feltáratlan formáit kutatja”, akkor a költő ezeket a formákat nem az érzéki világból való elvonatkoztatásukkal, hanem lényegük saját lényével való áthatolásával ismerheti meg. Néhányan erre Wordsworth *Óda* című versének zársorait idéznék, azaz „a legegyszerűbb virág is, mely nyílik, adhat / oly gondolatokat, melyek / a könnyeknél mélyebben rejlenek”. Az utolsó szavak különösen jelentősek.

Új Forrás 2020/4 – Urgyen Sangharakkhita: Megfigyelésről, érzékenységről, együttérzésről, magányról, elmélekedésről és egyebekről (fáral költőknek)

Nincs olyan külső és látható jel, még a könny sem, amely képes lenne kifejezni a költő gondolatának vagy intenzív érzésének belső, lelki mélységét.

A művészi aszkétizmusról

10 Wordsworth-tól nem meglepő ilyen finomságú megfogalmazás, de egy fiatal költő hogyan közelítheti meg ezt a szintet? Hogyan fejlesztheti érzékeit annyira, hogy fel tudjon figyelni az örök szépség árnyalt rezzenéseire? A megoldás kulcsa az úgynevezett művészi aszkétizmusban van. Az esztétikai és a vallásos tapasztalat egybe tartoznak. Mindkettőben a magas és finom szinteket az alacsonyabbról, durvábbról való lemondással érhetjük el. Az aszkézis ilyen jellegű filozófiája, és az a mód, ahogy a Szépség szerelmese a tapasztalat alacsonyabb formáitól eljut a legmagasabbakig, hol lelke a Kímondhatatlan Szépség létét éli meg, Platón *Symposium*ában örökérvényűen fogalmazódott meg. E műben az athéni költő-filozófus génusza mesterien ötvözte a filozófia, a vallás és a művészetek szórványos sugarait egyetlen egy káprázatos fénysugárba, mely messze a Való sötét mélységeibe hatolt.

Az érzékenység művelésére vonatkozóan amellet, hogy a *Symposium* újra- és újraolvasását ajánlom, néhány szerény javaslatot tudok tenni, hisz tárgyunk nagyon személyes, és többnyire a költő őszinteségétől, tökéletességétől függ, mintsem mechanikus szabályok betartásától. Lényegében az érzések olyan erőt jelentenek, melyek természetéhez hozzátartozik, hogy valamilyen külső formában megnyilvánuljanak. Ha ezt az erőt tudatosan figyeljük, és kifejezéséhez a megszokottól eltérő formákat keresünk, a felhalmozódott energia egy finomabb, erőteljesebb alakot fog ölteni, és ezáltal valószínűleg magasabb kifejezési formára talál majd. Az érzés olyan, mint a felszínre törő forrás, melyben a víznek a keskeny járatokon kell áttörnie.

Megjegyzem, hogy ez az 'ellenőrzés', amiről az előbb szóltam, tudatos és felszabadító folyamat; ellenőrizetlenül a felhalmozódó érzés a tudatos szint alatt a tudatalatti mélységeiben marad. Amire pedig az elfojtott érzések képesek, arról a pszichoanalízis is eleget beszél. A költőnek, mint a misztikusnak, mindig érzései tudatában kell lennie, és tudatosan kell felhalmoznia. Akár a légzés, a gondolat az érzés is, amikor tudatosan figyeljük, elveszíti természetességét, és egyszeriben csak finomabb formára vált át, ahogy a harmat is elpárolog a kora reggeli meleg nap fényétől.

Ezek a finom elemek nemcsak a költészet nyersanyagát jelentik, hanem a spiritualitásnak is. Ebből a költő, a festő, a zenész a saját eszközének megfelelően a múlthatatlan szépség képeit teremti meg, és mint a misztikus, megismételve újra és újra e folyamatot a tapasztalás magasabb szintjeire juthat. Ezt a szempontot kell szem előtt tartani az érzékenység kiművelésében, azaz az érzések finomításában és mélyítésében, és alkalmazását a fiatal költőknek maguknak kell meghatározni, akárcsak a misztikus tanulmányokat folytatóknak.

Az együttérzésről

Remélem, nem úgy érthető, hogy a fiatal költőknek el kell zárkózni a ritka érzések elefáncsonttornyába. A költészet sokféle dologból tevődik össze, és nem mindeniknek van köze a költői érzésekhez. Az epikus, narratív és drámai versek gyakran időben, térben távoli emberek gondolatairól, 11 érzéseiről szólnak, és helyzetük más, mint a költőké. De a lírai költemény is, melyben a költő legmélyebb és legbensőségesebb érzései nyilatkoznak meg, lehet drámai hangszerelésű, ha a költő nem a saját, hanem egy másik, valós vagy elképzelt személy hangján szólal meg. Jelenleg a megszólalás módjával és nem a formájával foglalkozom. A leírásnak életszerűnek és költőien igaznak kell lennie. Nem elég csupán alaposan megfigyelni, körvonalazni az intenzív érzések külső megnyilvánulásait, mivel számtalan érzésnek – mint már említettem – nagyon nehéz megtalálni a külső, testi megfelelőjét. A költőnek együttérzéssel kell beleképzelnie magát a másik személy helyzetébe, és megélnie annak érzéseit, mert akkor ők ketten egyek lehetnek. Ezt az egyetemes *Együttérzést*, amivel minden élő örömét, bánatát, mint sajátunkét éljük meg, a költőnek szintén tökélyre kell vinnie, akárcsak a misztikusnak. A művészet titka ugyanaz, mint a spiritualitásé. Shelley így ír *A költészet védelme* című írásában: „Az erkölcsösség legnagyobb titka a szeretet; avagy kilépni saját természetünkől, és azonosulni a széppel, ami nem a saját gondolatunkban, cselekvéseinkben, személyünkben létezik, hanem a máséban; elképzelné egy olyan embert, ki nagyon-nagyon jó; a költőnek bele kell képzelnie magát számos ember helyzetébe, és érzéseiket mint sajátjait kell átélnie.”

Az az érzés, amit Shelley a fenti idézetben szeretetnek nevezett, megfelel annak, amit én együttérzésnek hívtam. Ráadásul, én nemcsak azt javaslom a fiatal költőknek, hogy éljék át mások örömét és szomorúságát, hanem hogy fejlesszék ki az azonosulás képességét is, melyet a minden létezővel való együttérzésen keresztül tudnak elérni. „Ha egy veréb elszáll ablakom előtt, részt veszek annak létezésében, és érzem, ahogy csőröm majd koppan a kövön” – írta Keats az egyik levelében. A költő szimpátiájának egyetemesnek kell lennie. Nemcsak az emberek, madarak, állatok, hanem a virágok, fák, hegyek, patakok, kövek helyzetét is át kell tudni élnie, éreznie a költőnek. Akiben ez a képesség elég magas szintet ért el, különleges erővel és elevenséggel tudja megszólaltatni mások érzéseit is. Mert nem azt írja le, amit kívülről tapasztalt, hanem amit belülről átélt.

A költészet és spiritualitás közös birodalmáról

A kiváló költészet, akárcsak a magas szintű vallás, ki tud emelni minket párányiságunkból egy végtelenül mély, gazdag és tágas létbe. Ilyen költészetet

Új Forrás 2020/4 – Urgyen Sangharakkhita: Megfigyelésről, érzékenységről, együttérzésről, magányról, elmélkedésről és egyebekről (fiatal költőknek)

olvasni több, mint ismeretlen helyzetek és érzések megtapasztalása: beavtás egy új létezési formákba. Átérezzük, ahogyan a költő 'átengedő lényével' mások létébe hatol, és sajátjához hasonlóan azok szívritmusát átérzi.

Az együttérzés transzcendens felemelkedés, a saját egónkon való túl-
12 jutás képessége.

Egy én-központú ember lehet kitűnő verselő, de nagy költő sohasem. Jóság és szépség, még egyszer hangsúlyozom, összetartoznak. Az együttérzés fejlesztése önzetlen magatartás kialakítását feltételezi. Mint említettem, ezek gyakorlása nem csinál senkiből költőt, aki eleve nem annak született. Azonban mindenkinek segíthet egy mások iránt érzékeny magatartás elérésében. Az együttérzés inkább mint a többi tulajdonság, természeti adottság, és nem nagyon adhatok tanácsot ennek kialakítására. A megfigyelés és az érzékenység fejlesztése azonban bizonyára hozzá fog járulni a költő szimpátiájának tágításához. Mivel általában hajlamosabbak vagyunk könnyebben átélni mások bánatát, mint örömét, azt javaslom, hogy a fiatal költők előbb mások szomorúságára, sikertelenségére figyeljenek, és csak aztán az örömökre, áldásokra. Mert ha fordítva teszik, lehet, hogy nem együttérzés születik meg bennük, hanem irigység. A legjobb esetben végül átlépjük azt a határt, ami az esztétikus létet a spirituális létől, azaz a Költészet birodalmát a Spiritualitás testvér birodalmától elválasztja.

Ezek a tulajdonságok, melyeket egy költőnek ápolnia kell, nemcsak meghatározzák egymást, hanem egymásból következnek is. A megfigyelés érzékenységet virágzik, és az érzékenység együttérzést terem. A fiatal költők ezen a szinten tele lesznek színekről, formákról szerzett élénk benyomásokkal, szívük rögtön jelezni fogja az érzelmek legfinomabb változását, lelküknek horizontja pedig addig tágul, hogy Edwin Arnolddal mondhatja: „Mulandó magam, a világegyetem növeszt engem.” De, mielőtt a költői alkotás elkezdődne, e három lelki tulajdonság különböző termékei oly szépen kell keveredjenek és egybeforranak egymással, mint az olvasztótégely elemei: a tűz kiegészíti a salakot, de a halhatatlan költői lényeg megmarad. Az olvasztótégely a *Magány*, a tűz pedig az *Elmélkedés*.

Az arányos magányról

A magány bizonyos szintje nélkül az elmélkedés lehetetlen, és hosszas, elmélyült elmélkedés nélkül még nem született nagy mű. Mint a tüdőnek a levegőre, a költőnek szüksége van a magányra. E magány nem is annyira fizikai magányt, inkább belső elhatárolódást kér olyan dolgokkal szemben, melyek közvetlenül nem segítik az alkotói folyamatot. Az átlagos emberi tevékenységektől, érdeklődési szféráktól való visszalépés annyiban tartozik a magányhoz, amennyiben a magány kialakítása ezektől függ. A városi, ipari társadalomban egyre gyakrabban van szó erről. Ha a költő a modern élet sürgés-forgásától nem

határolja el magát, képtelen megteremteni a fejlődéséhez és a tökéletesedéséhez szükséges belső magány feltételeit. Ugyanakkor a mindennapi élet fenntartásához szükséges jövedelem megszerzése, ami nem kevésbé fontos a maga szintjén, a költőt újra és újra kimozdítja magányából a társadalom köreiből. Egy olyan világban, ahol a költészetet hivatásként már nem ismerik el, nem jutalmazták, a fiatal költőknek meg kell találniuk mind az alacsonyabb, mind a magasabb szintű igényeiknek kielégítési módjait. 13

A spirituális utatjáróknak, kiknek a magányra épp oly nagy szükségük van, mint a költőknek, oltalmat nyújthat a kolostor vagy a remetelak, de a költőkkel nem ily kegyes a társadalom. Talán jó is, talán rossz is ez. Együttérzést kiváltó helyzetek épp oly értékesek, mint a magány, és ezek kiegyenlítődségét nehéz megteremteni a köteleességek, köztiségek ezreiből fonódó hétköznapiakban. Ha előbb az érzékenység számára nem nyíltak meg az elefántcsonttorony kapui, furcsa lenne a magányt már ott találni. Ajánlom ezért, hogy a magány se ne legyen egyoldalú, se ne legyen aránytalan... Az együttérzés és a magány közötti közéletet a költőnek kell megtalálnia. Mivel a mai feltételek inkább az előbbi létrehozásának kedveznek, mintsem a magány kialakításának, egy általános szabály kijelentése után a magányról fogok bővebben szólni. Ez az általános szabály tagadást tartalmaz, mégpedig arra vonatkozóan, hogy a fiatal költők ne vállaljanak semmi olyan jövedelmi forrást, amely nem engedi meg számukra a rendszeres elvonulást. Minél gyakrabban van erre lehetőségük, annál jobb a választás. Anyagi sikerekről szőtt tervek (melyek saját maguk és hozzátartozóik, ha vannak, eltartását jóval meghaladja), társadalmi előrelépés, elismerés teljesen mellékes legyen a költő, akárcsak a misztikus számára. Tehetségüknek kereskedelmiesítése nem szabad, hogy megkísértse őket. Ez nem jelenti azt, hogy az alkotás megfizetését utasítsák vissza, hisz itt is érvényes, hogy az előállítónak meg kell adni a tisztességes bért. De a költőnek nem ajánlatos tehetségét újságíróskodásra, regény- vagy novellaírásra pazarolnia pusztán anyagi megfontolásból. Ha tehetségét így pazarolja, költői mivolta sínyli meg. Irodalmi jellemét nem oszthatja két különböző személyiségre. Minél több pénzre van szüksége, annál többet akar alkotni; minél többet alkot (egy bizonyos pont fölött), annál hígabb lesz műve; a hígítás a mű szintjének visszahúzásához vezet, és végül költészete minőségének romlását eredményezi.

Új Forrás 2020/4 – Urgyen Sangharakshita: Megfigyelésről, érzékenységről, együttérzésről, magányról, elmékedésről és egyebekről (fiatal költőknek)

Magány és hétköznapiak

A fiatal költők olyan tevékenysége, mely nincs kapcsolatban irodalmi érdeklődésükkel, művészetüket nem degradálja feltétlenül. Talán az a legjobb, ha

valamilyen akadémiai pályára lép, nyelveket tanít, irodalmat, történelmet vagy egyéb humán tantárgyat. Különben a gazdálkodás, a kőműveskedés jól társítható az újságíróskodással, és a költőről sem kell azt hinni, hogy teljesen alkalmatlan kétkezi munkára, praktikus dolgok elvégzésére, vagy hogy szíve érzékenysége kezei használhatóságának rovására mennek. Költészeti antológiákban gyakori az olyan szerző, aki nem író és tanító, hanem politikai, hivatalbeli, faragó, gyógyszerész, gazdálkodó, orvos, kereskedő.

„Gyönyörű de hatástalan angyal” – mondta Matthew Arnold Shelley-ről, de ez nemcsak Shelleyre nem igaz, hanem egyetlen hasonló nagyságú költőre sem. Az az általános kép, mely szerint a költő bozontos hajú, puhány, nem beszámítható lény, csupán a tizenkilencedik század végén volt igaz egy nagyon kis költői csoportra, és manapság a legkevésbé aktuális. Semmi sincs a költő felépítésében, ami megakadályozná a csákány vagy a lapát használatát, és az egyéb hasonló eszközök akár inspirálóak is lehetnek költészete számára. Egyetlen kérdés, amit velük kapcsolatban a költőnek fel kell tennie: biztosítja-e számára a magány megteremtését? Ha igen, költőként nem is kell többre vágyakozni.

Ne gondolják azt, hogy javaslataimat a magányra nézve teljes mértékben bizonyosaknak és egyetemeseknek vélem. A költői temperamentum kevésbé írható le ésszerű szabályokkal. Még akkor is, ha sikerül megtalálni az elvonuláshoz szükséges feltételeket, az alkotási folyamat számára oly fontos magányt megélni, az alkotói periódusokat gyakran lehetetlen összehangolni a munkaidővel vagy vakációkkal. Épp, amikor a költő minden porcikája magányra áhít, hogy teljesen a vers létrehozására figyelhessen, a hétköznapi rutin valamely triviális részlete közbejön.

Ellenkezőleg is igaz lehet, hogy a költő heteket, hónapokat tölt el számára ideális körülmények között, és mégis szívét kiszáradtnak érzi, lelkét a legparányibb ihletforrásra képtelennek. A költészet szelei, mint a léleké, ott fújnak, ahol nekik tetszik. És vannak egyéb társadalmi kötelezettségek, családi szálak is. A költő, mint a misztikus, gyakran korlátozónak érzi ezeket, és akár a misztikus, a költő sem tétovázik, hogy feladja ezeket, amikor már túl szorosak. A misztikus ilyen döntését a társadalom könnyebben elfogadja, míg a költőt elutasítja annak önkényességére, rendszertelenségére hivatkozva, és gyakran immorális viselkedésnek tudja be. D. H. Lawrence viszont azt mondja, hogy „az igazi művész nem a morálisat a nem morálissal váltogatja, hanem a durvábbat a finomabbal”. Ezen helyzetek megoldására nincs egyértelmű megoldásom. A gyakori elvonulásra mindenestre szükség van, és hagyjuk ez idő alatt, hogy a költő annyi tartalékot halmozzon fel magának, amennyit csak tud.

Az elmékedésről

Ha az olvasztótégely készen áll, a tűz meggyújtható. Amikor a költő magányba burkolódik, elkezdődhet az elmékedés folyamata, azaz kiégetni a salakot, és megszülni a költészet aranyát. Erről a folyamatról kevés a megjegyezni való. Nem azért, mert jelentéktelen, ellenkezőleg. Ba- 15
gehot azt mondta: „Egyik oka a nagyszerű alkotások hiányának az, hogy ritkán társul az elmékedő magány az emberiség megfigyelésével.” Wordsworth hasonlóképp jellemezte a költészetet: „lelki nyugalomban öszszegyűjtött érzelem”. Az első idézetbeli „elmékedő” és a második idézetbeli „összegyűjtött” szavak ugyanarra a folyamatra utalnak, amit én az *Elmékedéssel* jelölök. Erről a tulajdonságról nem azért szólok röviden, mert a fentebb említetteknel kevésbé releváns, hanem mert a költészeti folyamat sokkal zárkózottabb, titokzatosabb ez ügyben. Hogyan válik az élettapasztalatból megfigyelésen, érzéseken, gondolatokon keresztül versbe átváltható anyag, csak a költő számára ismert. Erről még a költőnek is nehéz pontos leírást adnia, nem is beszélve arról, hogy ez a leírás még kielégítő is legyen egy filozófus számára. A költő meghatározásai, leírásai itt is képszerűek, és gyakran ez is verssé válik.

Ezért amit az elmékedés művelésével kapcsolatban javaslok, inkább képszerű, mint tudományos jellegű. Az elmékedés tüzeit állandóan kell táplálni, és lángolni hagyni, ameddig csak lehet. Aki költő, abban a csendes elmékedés mindig jelen van, bármennyire betakarják is a hétköznapi eseményei, csupán a magány leheletére várakozik, hogy ismét fellángoljon. Ezt a szent tüzet úgy kell ápolni a fiatal költőnek, mint egy zoroasztriánus papnak, gondolatai szantalfáit tévé rá, és addig finomítva anyagát a salaktól, míg a költészet aranya csilagként nem fénylik.

A költő, mint szóműves

Miután a fentiekben az öt inspiráló állapotra kitértünk, vessünk pillantást arra a három tulajdonságra, mely elsősorban intellektuális jellegű, és hozzájárul a forma finomításához. Nehéz ezeket csupán egyszóval megjelölni, de megközelítően a *megbecsülés*, *megértés* és *technika* fogalmak illenek rájuk.

A 'költő' szó olyan szóművest jelöl, akinek a többi kézműveshez vagy előállítóhoz hasonlóan szüksége van azokra az inas évekre, melyek alatt betanul mesterségébe. Ezen időszak alatt megtanulja, hogy értse és megbecsülje elődei munkáját. A megbecsülés nem pusztán a fiatal költő kritikai érzéke kovájának és acéljának hideg ötvözését jelenti, hanem az elődök nagysága szívében keltette lángokat. Elfogulatlan utánzásról szó sincs. Manierizmusokat a 'holt és letűnt' költőktől nem tanácsos felvenni, bármennyire is

nagyszerű és hatásos stilisztikai fogások is legyenek. Az elődök megbecsülése azt a finom lehetet jelentheti, melytől a fiatal költők költészete világolni, lángolni tud.

16 Ez a lehelet anyanyelvi forrásokon kívül is származhat. A szoros nemzetközi kapcsolatok miatt a költőnek, mint mindenkinek, nyitottnak kell lennie a különböző irányú hatásokkal szemben. Az angol nyelvű költőnek például, meg kell tanulni becsülni a francia, német, olasz, sőt még az arab, perzsa, kínai költészeteket még ha fordításokon keresztül is. Azon nem angol anyanyelvű költők számára, kik ráadásul kis nyelveken, kialakulóban levő irodalmi feltételek között alkotnak, szinte mellőzhetetlen az angol költészet gazdagsága. Ez a kereskedelmi kapcsolat nyelvek, irodalmak, különösen a minden idők és égtájak költészetei között hozzájárul egy olyan új, nemzetek fölötti költészet kialakításához, mely nem csupán egy-egy kis csoport törekvéseit, ideáljait, hanem az egész emberiségét szólaltatja meg.

Társművészetek

Bár csak költészeti példákat hoztam fel, a fiatal költők ne gondolják azt, hogy le akarom szűkíteni Múzsáiknak eredetét. Clio és Euterpe lányai épp oly kedvesek legyenek számára, mint Callipoe és Erato fiai. Anélkül, hogy azt ajánlanám, hogy a fiatal költők egyszerre járjanak Blake és Rossetti nyomában – hisz két művészet birtoklása kétszer olyan nehéz, mint egyé –, mégis kedvezőnek tartom a költészet határainak kiszélesítését a zene és a festészet testvérművészeinek irányába. A költészet hasonlatos a tiszta hegyi tóhoz, melybe mindenféle ötlet és ismeret pataka vizét szállítja. Minél több ilyen patak torkol belé, annál mélyebb, telítettebb lesz a tó.

Az egyik legfontosabb ilyen ágat épp a filozófia jelenti. Nem arról van szó, hogy filozófiában akadémiai szintet kell elérni egy költőnek, de a költészetet és a filozófiát összekapcsoló csatornáról tudni kell. Ez a csatorna tulajdonképpen a művészetek filozófiája, vagyis az esztétika. A szépség filozófiájában való járatosságtól nem lesznek a költő versei szebbek, de segítenek a költészet metafizikai természetének megértésében, és ez a megértés, az intellektuális képességek közül a második, erősíti verseinek szerkezetét. Ha ettől nem is lesz egyértelműen jó költő a szerzőből, de önkritikai érzékét fejlesztve legalább megvédi attól, hogy nagyon rossz költő legyen.

Nem sokat mondhatok a harmadik intellektuális tulajdonságról, a technikáról, melyhez retorikai és prozódiai ismeretekre van szükség. Ezt egy általános bevezető tanulmányban a költő könnyen megtalálhatja. Ettől sem fog lángra lobbanni a fiatal költők szíve, de legalább biztosítja, hogy a rőzse eléggé száraz legyen. Bár ez a legrövidebb része elmélkedésemnek, nem kevésbé jelentékeny. Elmélkedésemet pedig szeretettel ajánlom azoknak, akik az egyik legnehezebb, de legszebb művészet művelésére vállalkoznak.

(Fordította: Domokos Johanna)

¹ Részletek Ugyen Sangharakshita *Advice to Young Poets* (szó szerint: Tanács fiatal költőknek) c. írásából, mely *The Religion of Art* (A művészet vallása) című könyve egyik fejezeteként jelent a Windhorse kiadónál 1988-ban. A szerző buddhista szerzetes és költő, Rilke indíttatására, ugyancsak huszonnyolc évesen fogalmazza meg, hogy számára és fiatal költőtársainak miént lehetséges a költészet művelése és a spirituális út járása egyszerre.

17

